

Jacek Wygoda, Radosław Peterman

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa - Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP, Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych MSW

Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989 nr 1(10), 131-164

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Wygoda, Radosław Peterman

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa - Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP, Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych MSW

Niniejszy artykuł jest przyczynkiem do analizy prawnohistorycznej struktury organizacyjnej oraz zadań organów bezpieczeństwa Polski Ludowej, jakimi były Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP (dalej: WSW KBW i WOP) oraz Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej: WSW JW MSW). W szkicu przedstawiono niepublikowane dotąd normatywy określające ich funkcjonowanie i kompetencje, a także (częściowo) obsadę stanowisk w strukturach WSW KBW i WOP oraz WSW JW MSW.

WSW JW MSW należy do nieprzebadanych przez historyków organów bezpieczeństwa. Nie znajdziemy o nim wzmianki w rzetelnym skądinąd opracowaniu Jana Lareckiego *Wielki leksykon służb specjalnych świata*¹ ani w pracy Henryka Dominiczaka *Organy bezpieczeństwa PRL 1944–1990*² czy w *Historii ustroju i prawa Polski Ludowej* Mariana Kallasa i Adama Lityńskiego³. W opracowaniu *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*⁴ o WSW JW MSW są jedynie trzy krótkie informacje przy okazji prezentowania podległości służb w resorcie spraw wewnętrznych⁵, bez informacji na temat jej kierownictwa i struktury. Najobszerniejsze informacje o WSW JW MSW zamieszczono w opracowaniu Pawła Piotrowskiego *Uwagi o funkcjonowaniu i metodologii pracy operacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego WP oraz*

¹ J. Larecki, *Wielki leksykon służb specjalnych świata*, Warszawa 2007.

² H. Dominiczak, *Organy bezpieczeństwa PRL 1944–1990*, Warszawa 1997.

³ M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2000.

⁴ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

⁵ *Ibidem*, s. 12, 15, 16.

Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW⁶. Zapewne brak badań historycznych nad tą służbą spowodował, że ustawodawca w ustawach lustracyjnych z 1997⁷ i 2006⁸ r. oraz w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu⁹ błędnie określił ten organ bezpieczeństwa jako Zarząd Główny Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW oraz podległe mu komórki. Błąd ten nie został dotąd skorygowany przez parlament. Nie dostrzegł go także Trybunał Konstytucyjny, który orzekał w 2007 r. o zgodności z Konstytucją m.in. art. 2 ust. 1 ustawy lustracyjnej, zawierającego katalog organów bezpieczeństwa państwa¹⁰. Gdyby nie zapis art. 2 ust. 1 pkt 12 wymienionej ustawy, który stanowi, że organami bezpieczeństwa państwa są także „inne służby Sił Zbrojnych prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze lub dochodzeniowo-śledcze” – służba, praca lub współpraca z WSW JW MSW nie podlegałyby ujawnieniu w oświadczeniach lustracyjnych. Nie miałyby też do nich zastosowania inne ograniczenia wynikające np. z ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej (art. 11), ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (art. 48 pkt 7)¹¹ albo ustawy o służbie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego (art. 156 pkt 7)¹², ustawy o służbie cywilnej (art. 90 ust. 3)¹³.

WSW JW MSW, pierwotnie pod nazwą Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP, została utworzona na podstawie zarządzenia nr 021/57 W.W. ministra spraw wewnętrznych z 4 lutego 1957 r.¹⁴ o rozformowaniu Zarządu Informacji WOP i Oddziału Informacji KBW i była jednostką organizacyjną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych¹⁵. Jej kompetencje określił rozkaz nr 05/57 ministra spraw wewnętrznych¹⁶ w sprawie zakresu działalności i uprawnień WSW KBW i WOP. W myśl tego rozkazu do zakresu działań WSW KBW i WOP należały:

- 1) walka ze szpiegostwem, aktami terrorystycznymi, dywersją, sabotażem i innego rodzaju wrogą działalnością wymierzoną przeciwko Siłom Zbrojnym;

---

⁶ P. Piotrowski, *Uwagi o funkcjonowaniu i metodologii pracy operacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego WP oraz Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW* [aneks 1: *Instrukcja operacyjna Zarządu II Sztabu Generalnego, Warszawa, dnia 15 XII 1976 r.*; aneks 2: *Zarządzenie nr 0014/85 ministra spraw wewnętrznych z dnia 20 lutego 1985 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Instrukcji o działalności kontrwywiadowczej w jednostkach wojskowych MSW”; Instrukcja o działalności kontrwywiadowczej w jednostkach wojskowych MSW*] [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008.

⁷ DzU 1999, nr 42, poz. 428 ze zm.

⁸ DzU 2007, nr 63, poz. 425 ze zm.

⁹ DzU 2007, nr 63, poz. 424 ze zm.

¹⁰ Zob. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 V 2007 r., sygn. akt K 2/07 (DzU 2007, nr 85, poz. 571).

¹¹ DzU 2006, nr 104, poz. 708 ze zm.

¹² *Ibidem*, poz. 709.

¹³ DzU 2008, nr 227, poz. 1505 ze zm.

¹⁴ AIPN Sz, 501/3 (aneks 2 do niniejszego artykułu).

¹⁵ Par. 1 pkt II załącznika do uchwały Rady Ministrów z 13 XII 1956 r. w sprawie statutu organizacyjnego MSW, niepublikowany, kopia w posiadaniu BL IPNKŚZpNP, nr ewid. 1762.

¹⁶ AIPN, 0045/6 (aneks 3 do niniejszego artykułu).

- 2) wykrywanie innych przestępstw i zapobieganie ich popełnianiu;
- 3) wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych w KBW i WOP;
- 4) wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem postępowań wyjaśniających w sprawach o odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone w jednostce wojskowej;
- 5) czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowego zachowania się żołnierzy podczas przebywania poza rejonem zakwaterowania jednostek wojskowych.

Organy WSW KBW i WOP, realizując te zadania, miały uprawnienia do:

- 1) przeglądania za wiedzą właściwych dowódców w uzasadnionych przypadkach dokumentów znajdujących się w jednostkach KBW i WOP, z wyjątkiem dokumentów szyfrowych, mobilizacyjnych i operacyjnych;
- 2) dokonywania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych – w granicach i na zasadach określonych w przepisach wojskowego postępowania karnego;
- 3) dokonywania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem postępowania wyjaśniającego w sprawach uregulowanych dekretem z 5 października 1955 r. o odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone jednostce wojskowej;
- 4) legitymowania i dokonywania zatrzymań żołnierzy znajdujących się poza rejonami zakwaterowania jednostek wojskowych w przypadkach podejrzenia popełnienia czynu przestępstwa naruszania dyscypliny, porządku wojskowego i regulaminowych zasad zachowania się – na zasadach określonych w kodeksie wojskowego postępowania karnego oraz w regulaminach i innych przepisach wojskowych.

Pracę operacyjną w WSW KBW i WOP realizowano na podstawie:

– instrukcji dowódcy Wojsk Wewnętrznych nr 002/57 z 7 maja 1957 r. o zasadach pracy kontrwywiadowczej w wojsku¹⁷;

– instrukcji dowódcy Wojsk Wewnętrznych nr 003/57 z 7 maja 1957 r. o zasadach doboru i zadaniach pracowników kontrwywiadu WSW KBW i WOP na niejawnych etatach¹⁸.

Zarządzeniem nr 03/60 ministra spraw wewnętrznych z 4 czerwca 1961 r.¹⁹ uchylono wyżej wymienione instrukcje i wprowadzono do stosowania w pracy operacyjno-rozpoznawczej instrukcję MSW nr 03/60 z 2 lipca 1960 r. o podstawowych środkach i formach pracy operacyjnej służby bezpieczeństwa²⁰.

¹⁷ AIPN, 2386/18224, Teczka rozkazów i zarządzeń szefa Zarządu KBW i WOP, k. 55–116.

¹⁸ *Ibidem*, k. 121–132.

¹⁹ AIPN, 00775/75, Teczka rozkazów i zarządzeń szefa Zarządu WSW KBW i WOP. Sprawa prowadzona przez Zarząd WSW KBW i WOP, k. 133.

²⁰ AIPN, 2386/30328, Zarządzenie nr 0121/60 ministra spraw wewnętrznych z 2 VII 1960 r. w sprawie

WSW KBW i WOP na szczeblu centralnym funkcjonowała jako Zarząd, który składał się z Oddziału Kontrwywiadowczego, Wydziału Dochodzeniowo-Porządkowego i Wydziału Ogólnego, zaś w terenie funkcjonowały wydziały, w ramach których działali oficerowie kontrwywiadu, dochodzeniowi i porządkowi²¹.

Zgodnie z zarządzeniem nr 021/57 ministra spraw wewnętrznych Zarząd WSW KBW i WOP miał być sformowany wg etatu nr 390/3 o stanie osobowym 56 wojskowych i 4 kontraktowych z siedzibą w Warszawie²². Zarząd WSW wojsk MSW miał na zewnątrz występować jako jednostka wojskowa nr 1114. Obowiązek sformowania Zarządu powierzono ppłk. Tadeuszowi Bochenkowi²³. Zarządowi WSW KBW i WOP podlegały wydziały WSW KBW i WOP w Białymstoku, Gdańsku, Gliwicach, Kłodzku, Koszalinie, Krakowie, Krośnie Odrzańskim, Jeleniej Górze, Lubaniu Śląskim, Lublinie, Toruniu, Olsztynie, Poznaniu, Nowym Sączu, Szczecinie i Warszawie²⁴. Płk Tadeusz Bochenek kierował Zarządem WSW KBW i WOP do 1962 r. Kolejnym szefem Zarządu został płk Jan Romańczuk²⁵, który pełnił tę funkcję do 1966 r.

---

nowych przepisów o podstawowych środkach i formach pracy operacyjnej SB. Sprawa prowadzona przez MSW.

²¹ AIPN, 2386/31523, Instrukcja nr 001/57 o zakresie obowiązków i uprawnień poszczególnych pionów Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz ich odpowiedników w terenie.

²² AIPN Sz, 501/3, Zarządzenia i decyzje szefa WUSW z lat 1975–1988.

²³ Tadeusz Bochenek, s. Jana, ur. 1915 r. w Sierczy k. Wieliczki, pułkownik. Absolwent Centrum Wyszkolenia KBW (1945). Od 21 XII 1945 do 8 VII 1946 r. w Pułku Ochrony Rządu. Potem zastępca szefa Wydziału Polityczno-Wychowawczego Wojsk Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Krakowie (9 VII – 30 IX 1947). Od 1 X 1947 do 31 I 1956 r. w Zarządzie Polityczno-Wychowawczym KBW (1953–1955 słuchacz Szkoły Partyjnej KC PZPR), p.o. szef Zarządu Informacji Wojskowej Wojsk Wewnętrznych (15 XII 1956 – 28 II 1957), szef Zarządu WSW KBW i WOP (1 III 1957 – 20 III 1962). Od 21 III 1962 do 21 IV 1962 r. zawieszony w czynnościach służbowych i odwołany ze stanowiska szefa Zarządu WSW KBW i WOP po stwierdzeniu, że „w Zarządzie WSW stosowano niedozwolone metody śledztwa, za co został aresztowany zastępca szefa Zarządu płk Michałowski”. Od 10 V 1962 do 30 IX 1965 st. inspektor w Zarządzie Zaopatrzenia MSW, od 1 XII 1965 do 28 I 1966 r. w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr MSW. Zwolniony z wojskowej służby zawodowej 14 III 1966 r. (AIPN, 1507/72/26, Akta personalne Tadeusza Bochenka).

²⁴ BEiA, 2499/08, Informacja zastępcy szefa SKW z 23 IX 2008 r

²⁵ Jan Romańczuk, ur. 12 XII 1922 r. w Dańcy, woj. lubelskie, gen. brygady. Partyzant GL i AL pod ps. „Żbik” (luty 1943 – 28 VII 1944), referent PUBP we Włodawie (20 IX 1944 – czerwiec 1945), słuchacz Centralnej szkoły MBP w Łodzi (czerwiec 1945 – 27 IX 1945), przydzielony do Zarządu Informacji KBW (28 IX 1945 – 23 VIII 1947), potem w Grupie Operacyjnej „W” KBW (23 VIII – 10 X 1947), p.o. szef Oddziału Informacji (8 X 10 1947 – 31 XII 1948), szef Wydziału Informacji w 5. pułku KBW (31 X 1948 – 15 X 1952), zastępca ds. specjalnych szefa Wydziału VII (zwiad) 3. Brygady WOP (15 X 1952 – 15 XI 1953), zastępca ds. specjalnych szefa Wydziału VII (zwiad) 8. Brygady WOP (15 XI 1953 – 1 XI 1956), w Dowództwie WOP szef Oddziału II Zarządu II (1 XI 1956 – 15 II 1957), oficer pionu wychowawczo-politycznego w Dowództwie WOP (15 II 1957 – 1 IX 1963), szef Zarządu WSW Wojsk KBW i WOP (15 V 1962 – 3 I 1966), zastępca szefa WOP ds. zwiadu (3 I 1966 – 29 XI 1968), przydzielony do Zarządu II Sztabu Generalnego, attaché przy ambasadorze PRL w Szwajcarii (30 XI 1968 – 15 XI 1971), w dyspozycji Departamentu Kadr MSW (16 XI 1971 – 22 VIII 1972), komendant Ośrodka Techniki Operacyjnej szefostwa WSW (22 VIII 1972 – 28 VI 1974), szef Oddziału Techniki Operacyjnej WSW (28 VI 1974 – 19 III 1979), zastępca szefa Zarządu IV szefostwa WSW (19 III 1979 – 12 XII 1980). 12 XII 1980 r. przeniesiony do rezerwy. Zmarł w 2005 r. (AIPN, 2174/5758; AIPN 00244/180/4; AIPN, 00230/35/3, Akta osobowe Jana Romańczuka).

24 czerwca 1965 r. ówczesny prezes Rady Ministrów Józef Cyrankiewicz wydał zarządzenie nr 41 w sprawie zmiany podporządkowania Wojsk Wewnętrznych²⁶. Na mocy tego zarządzenia do resortu obrony narodowej przeszły: WOP bez pododdziału kontroli ruchu granicznego, jednostki KBW²⁷ bez Nadwiślańskiej Brygady, Batalionu Łączności KBW, Batalionu Szkolenia Rezerw MO i SB, samodzielnej eskadry lotnictwa oraz WSW KBW i WOP zmniejszone o liczbę etatów potrzebnych do zabezpieczenia jednostek wojskowych, jakie pozostały w MSW (par. 1 pkt 3 cyt. zarządzenia). Z odnalezionych w zasobach archiwalnych IPN akt przekazania WSW KBW i WOP szefostwu WSW MON z 1965 r.²⁸ wynika, że w chwili likwidacji struktura WSW KBW i WOP wyglądała następująco: na czele Zarządu WSW KBW i WOP stał szef i dwóch jego zastępców, będących jednocześnie szefami Oddziału I (kontrwywiadowczego) i Oddziału II (dochodzeniowo-porządkowego)²⁹. Ogniwami terenowymi były wydziały WSW KBW i WOP działające we wskazanych powyżej miastach.

Niektórym wydziałom WSW KBW i WOP podlegały sekcje, delegatury i placówki:

– Wydziałowi WSW w Warszawie³⁰ – Sekcja WSW Nadwiślańskich Jednostek KBW³¹ i Delegatura WSW KBW i WOP w Górze Kalwarii³², Delegatura WSW KBW i WOP w Pułtusku³³;

– Wydziałowi WSW KBW i WOP w Nowym Sączu³⁴ – Placówka w Nowym Sączu³⁵, Delegatura w Sanoku³⁶;

– Wydziałowi WSW KBW i WOP w Krakowie³⁷ – delegatury w Wadowicach³⁸, Kielcach³⁹;

– Wydziałowi WSW KBW i WOP w Gliwicach⁴⁰ – Delegatura w Prudniku Śląskim⁴¹;

---

²⁶ AAN, URM, 137/17, Zarządzenia prezesa Rady Ministrów z 1965 r., k. 11–15, niepublikowane (aneks 4 do niniejszego artykułu).

²⁷ Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego został do końca 1965 r. rozwiązany, a jego jednostki przemianowano na Wojska Obrony Wewnętrznej, natomiast WOP zachowały swoją odrębność (*Ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w Polsce 1944–1988*, red. T. Walichnowski, Warszawa 1989, s. 156–157).

²⁸ AIPN, 00775/163.

²⁹ W 1965 r. byli to ppłk Jan Chrapłek i płk Bolesław Ogonowski (*ibidem*, k. 8).

³⁰ W 1965 r. szefem Wydziału był płk Stanisław Mazukiewicz, a jego zastępcą – ppłk Walerian Majcherczyk (*ibidem*, k. 11).

³¹ W 1965 r. kierownikiem Sekcji był ppłk Tadeusz Nocuń (*ibidem*, k. 13).

³² W 1965 r. dowódcą Delegatury był mjr Marian Kowalski (*ibidem*).

³³ W 1965 r. dowódcą Delegatury był kpt. Feliks Andzelm (*ibidem*, k. 14).

³⁴ W 1965 r. szefem Wydziału był ppłk Stanisław Janisiewicz (*ibidem*).

³⁵ W 1965 r. dowódcą Placówki był kpt. Zdzisław Balicki (*ibidem*, k. 15).

³⁶ W 1965 r. dowódcą Delegatury był mjr Stefan Góralczyk (*ibidem*).

³⁷ W 1965 r. szefem Wydziału był płk Roman Wiśniewski (*ibidem*, k. 16).

³⁸ W 1965 r. dowódcą Delegatury był mjr Marian Dudzik (*ibidem*, k. 17).

³⁹ W 1965 r. dowódcą Delegatury był mjr Mieczysław Wieczorek (*ibidem*).

⁴⁰ W 1965 r. szefem Wydziału był ppłk Bolesław Lewicki (*ibidem*, k. 18).

⁴¹ W 1965 r. dowódcą Delegatury był kpt. Stefan Rusiniak (*ibidem*, k. 19).

- Wydziałowi WSW KBW i WOP w Kłodzku⁴² – Placówka w Kłodzku⁴³;
- Wydziałowi WSW KBW i WOP w Jeleniej Górze⁴⁴ – delegatury w Lubaniu Śląskim⁴⁵, Zgorzelcu⁴⁶ i Legnicy⁴⁷;
- Wydziałowi WSW KBW i WOP w Olsztynie⁴⁸ – Delegatura w Kętrzynie⁴⁹;
- Wydziałowi WSW KBW i WOP w Białymstoku⁵⁰ – Placówka w Białymstoku⁵¹.

W chwili przejścia od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych WSW KBW i WOP przez Wojskową Służbę Wewnętrzną podległą Ministerstwu Obrony Narodowej pełniło w niej służbę 149 oficerów⁵², 84 podoficerów zawodowych, 122 żołnierzy służby zasadniczej oraz było zatrudnionych 21 pracowników cywilnych. „Aktywa” operacyjne WSW KBW i WOP w momencie jej likwidacji wyglądały następująco:

- 128 tajnych współpracowników, w tym 3 rezydentów i 125 informatorów;
- 32 lokale kontaktowe;
- prowadzono 46 spraw ewidencji operacyjnej, 52 teczki obiektowe (sytuacji operacyjnej⁵³).

W miejsce zlikwidowanego Zarządu WSW KBW i WOP powstał Samodzielny Wydział WSW Jednostek Wojskowych MSW, który był właściwy dla Brygady Nadwiślańskiej im. Czartaków AL⁵⁴, na bazie której utworzono NJW MSW. Stan etatowy Wydziału wynosił 12 żołnierzy i 2 pracowników cywilnych⁵⁵. Zgodnie z zarządzeniem nr 067/65 z 1 lipca 1965 r. ministra spraw wewnętrznych Wydział WSW Jednostek Wojskowych MSW podporządkowano podsekretarzowi stanu Stanisławowi Filipiakowi⁵⁶. W 1971 r. na mocy zarządzenia organizacyjnego nr 054 z 18 września 1971 r.⁵⁷ wydanego przez szefa Sztabu Generalnego utworzono Oddział WSW JW MSW/Jed-

⁴² W 1965 r. szefem Wydziału był Tadeusz Kołodziejczyk (*ibidem*).

⁴³ W 1965 r. dowódcą Placówki był ppor. Jan Szczypiński (*ibidem*, k. 20).

⁴⁴ W 1965 r. szefem Wydziału był płk Franciszek Paweska (*ibidem*, k. 21).

⁴⁵ W 1965 r. dowódcą Delegatury był kpt. Zbigniew Ciesielski (*ibidem*).

⁴⁶ W 1965 r. dowódcą Delegatury był kpt. Henryk Brodowicz (*ibidem*, k. 21).

⁴⁷ W 1965 r. dowódcą Delegatury był mjr Bolesław Kalata (*ibidem*, k. 22).

⁴⁸ W 1965 r. szefem Wydziału był ppłk Kazimierz Stankiewicz (*ibidem*, k. 27).

⁴⁹ W 1965 r. dowódcą Delegatury kpt. Jan Newiadomy (*ibidem*).

⁵⁰ W 1965 r. szefem Wydziału był ppłk Mieczysław Jurga (*ibidem*, k. 28).

⁵¹ W 1965 r. dowódcą Placówki był kpt. Stefan Adamek (*ibidem*, k. 29). Szefami pozostałych wydziałów w 1965 r. byli: płk Jan Popielewicz (Poznań), ppłk Stanisław Cupała (Krosno Odrzańskie), płk Józef Lipicki (Szczecin), ppłk Adam Kłos (Koszalin), płk Józef Szlagier (Gdańsk), płk Henryk Komsta (Lublin).

⁵² Spośród nich wyższe wykształcenie miało tylko 17 oficerów, wykształcenie średnie – 128, a 4 miało jedynie wykształcenie podstawowe (AIPN, 00775/163, k. 70).

⁵³ AIPN, 00775/162, Akt przekazania WSW KBW i WOP szefostwa WSW MON. Sprawa prowadzona przez szefostwo Wojskowej Służby Wewnętrznej, k. 2–3.

⁵⁴ Powstała w wyniku przekształcenia 1. Nadwiślańskiej Brygady KBW (*Ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w Polsce...*, s. 157).

⁵⁵ AIPN, 1585/11336, Notatka służbowa w sprawie zwiększenia stanu etatowego Wydziału WSW JW MSW w Warszawie z 28 V 1973 r., k. 59.

⁵⁶ Zob. AIPN, 01225/512.

⁵⁷ CAW, 1788/90/3 (aneks 5 do niniejszego artykułu).

nostka Wojskowa nr 2776, któremu podporządkowano 5 wydziałów w terenie. Były to: Wydział WSW JW MSW w Gliwicach (Jednostka Wojskowa nr 3039)⁵⁸, Wydział WSW JW MSW w Lubaniu Śląskim (Jednostka Wojskowa nr 3050)⁵⁹, Wydział WSW JW MSW w Szczecinie (Jednostka Wojskowa nr 3081)⁶⁰, Wydział WSW JW MSW w Nowym Sączu (Jednostka Wojskowa nr 2799)⁶¹ i Wydział WSW JW MSW w Gdańsku (Jednostka Wojskowa nr 2805)⁶². Oddział WSW JW MSW wraz z podległym mu w terenie Wydziałem miał liczyć 58 żołnierzy i 7 pracowników cywilnych⁶³. Szefem Oddziału WSW Jednostek Wojskowych MSW mianowano, jeszcze rozkazem ministra obrony narodowej nr 0239 z 30 września 1971 r., płk Bolesława Ogonowskiego⁶⁴. Po sformowaniu Oddziału WSW JW MSW siłami MON przekazano go do resortu spraw wewnętrznych. Wiązało się to z decyzją nr 104/71 z 31 lipca 1971 r.⁶⁵ Prezydium Rządu, na mocy której WOP ponownie podporządkowano MSW. Z dniem 1 stycznia 1972 r. Samodzielny Wydział JW MSW w Warszawie przemianowano na Wydział WSW JW MSW w Warszawie, który został podporządkowany szefowi

⁵⁸ Na podstawie zachowanych w zasobie archiwalnym materiałów administracyjnych (książki rozkazów dziennych, wnioski kadrowe i akta personalne) Wydziału WSW JW MSW w Gliwicach ustalono, że szefami Wydziału byli: od 30 IX 1971 do 1 VII 1977 r. płk Tadeusz Kołodziejczyk, od 1 VII 1977 do 15 III 1983 r. ppłk Jan Kula, od 15 III 1983 do 31 VII 1990 r. płk Ignacy Górski (AIPN Wr, 050/207, k. 33; AIPN Ka, 060/27; AIPN Ka, 060/28; AIPN Ka, 060/29; AIPN Ka, 060/30; AIPN, 2174/7228; AIPN, 2174/5727).

⁵⁹ Na podstawie zachowanych w zasobie archiwalnym materiałów administracyjnych (książki rozkazów dziennych, wnioski kadrowe i akta osobowe) Wydziału WSW JW MSW w Lubaniu Śląskim ustalono, że szefem Wydziału od 30 IX 1971 do 20 IV 1990 r. był ppłk Marian Podlejski (AIPN Wr, 047/40, t. 1; AIPN Wr, 050/207, k. 75–76; AIPN, 2174/7281).

⁶⁰ Na podstawie zachowanych w zasobie archiwalnym materiałów administracyjnych (książki rozkazów dziennych, wnioski kadrowe i akta osobowe) Wydziału WSW JW MSW w Szczecinie ustalono, że szefami Wydziału byli: od 30 IX 1971 do 1 II 1984 r. ppłk Stanisław Cupała, od 16 I 1984 do 2 III 1990 r. płk Stefan Wójcik (AIPN, 1585/9724, k. 23, 91; AIPN Sz, 0012/342; AIPN, 2174/5974; AIPN, 2174/7341).

⁶¹ Na podstawie zachowanych w zasobie archiwalnym materiałów administracyjnych (książki rozkazów dziennych, wnioski kadrowe i akta osobowe) Wydziału WSW JW MSW w Nowym Sączu ustalono, że szefami Wydziału byli: od 1972 do 1979 r. (?) ppłk Zenon Szewczyk, od 1 I 1980 do 1 VII 1986 r. płk Piotr Kielec, od 1 VIII 1986 do 31 VII 1990 r. płk Józef Kubański (AIPN, 1585/9724, k. 24–25; AIPN, 2174/7412; AIPN, 2174/7425).

⁶² Na podstawie zachowanych w zasobie archiwalnym materiałów administracyjnych (książki rozkazów dziennych, wnioski kadrowe i akta osobowe) Wydziału WSW JW MSW w Gdańsku ustalono, że szefami Wydziału byli: od 1972 do 1980 r. (?) płk Józef Szlegier, od 1980 (?) do 1984 (?) płk Wacław Kwiatkowski, od 15 VIII 1984 do 31 VII 1990 r. płk Krzysztof Hałabiś (AIPN, 2307/70; AIPN, 2174/7401; AIPN, 2174/7401).

⁶³ Cz. 1 ust. 2 zarządzenia szefa Sztabu Generalnego nr 054/ORG z 18 IX 1971 r. (CAW, 1788/90/3).

⁶⁴ Bolesław Ogonowski, s. Antoniego, ur. 1922 r. w Wołowie, gm. Odrowąż, pułkownik. Od 15 II do 1 IV 1945 r. funkcjonariusz PUBP w Końskich, od 20 III 1945 do czerwca 1945 r. słuchacz Centralnej Szkoły MBP w Łodzi, od 11 VII 1945 r. w organach Informacji Wojskowej, w latach 1955–197 zastępca szefa Zarządu Informacji KBW, od 21 II 1957 do 1962 r. zastępca szefa Zarządu WSW KBW i WOP, w latach 1962–1965 zastępca szefa Zarządu WSW KBW i WOP jednocześnie szef Oddziału II (kontrwywiad), od 1966 do 1971 r. w szefostwie WSW MON, od 1 X 1971 do 6 III 1973 r. szef Oddziału WSW Jednostek Wojskowych MSW, od 6 III 1973 do 12 V 1983 r. szef Zarządu WSW JW MSW, od 12 V 1983 do 30 VI 1986 r. w dyspozycji Departamentu Kadr MSW, delegowany do MSZ. Zwolniony ze służby 30 VI 1986 r.

⁶⁵ AAN, URM, 137/17, niepublikowane.

Oddziału WSW JW MSW⁶⁶. W 1973 r. przeprowadzono kolejną reorganizację zgodnie z zarządzeniem nr 024 MSW z 6 marca 1973 r.⁶⁷, kiedy powołano Zarząd WSW Jednostek Wojskowych MSW. Według rozkazu etatowego obsada kadrowa Zarządu miała wyglądać następująco: 14 oficerów, 3 chorążych, 2 szeregowców i 2 pracowników cywilnych⁶⁸. Z odnalezionych dokumentów wynika, że przekształcanie Oddziału WSW JW MSW w Zarząd WSW JW MSW motywowano „potrzebą prestiżowego wzmocnienia organów WSW w resorcie spraw wewnętrznych, szczególnie w aspekcie utrzymywania kontaktów służbowych”⁶⁹ z szefostwem WSW MON, zarządami WSW MON i prokuraturą wojskową. Z czasem doszło do sformowania kolejnych wydziałów WSW JW MSW w:

- Białymstoku⁷⁰ – Jednostka Wojskowa nr 3046⁷¹;
- Chełmie⁷² – Jednostka Wojskowa nr 3047⁷³ (rozformowany w październiku 1989 r.)⁷⁴;
- Przemysłu⁷⁵ – Jednostka Wojskowa nr 3048⁷⁶;
- Kętrzynie⁷⁷;
- Krośnie Odrzańskim⁷⁸ (1 stycznia 1990 r. przekształcony w Samodzielną Sekcję WSW JW MSW podporządkowaną bezpośrednio Zarządowi WSW JW MSW)⁷⁹;

⁶⁶ AIPN, 1585/11336, Notatka służbowa w sprawie organizacyjnego ustanowienia organów WSW JW MSW, k. 1–3.

⁶⁷ Zob. A. Kochański, *Polska 1944–1991. Informator historyczny*, t. III/1, Warszawa 2005, s. 142. Zarządzenia nie odnaleziono.

⁶⁸ AIPN, 1585/11336, Wojskowa Służba Wewnętrzna jednostek wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – zmiany organizacyjno-etatowe. Etaty, notatki służbowe, korespondencja, k. 66–69.

⁶⁹ *Ibidem*, k. 53–55.

⁷⁰ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Białymstoku ustalono, że szefami Wydziału byli: od (?) do 1982 r. mjr Waldemar Matusiewicz, od 1983 do 1990 r. mjr Włodzimierz Szymański (AIPN Bi, 039/583).

⁷¹ AIPN, 2307/70, Etaty Zarządu, Oddziału i wydziałów WSW JW MSW – zarządzenia organizacyjne, decyzje, wykazy, informacje, korespondencja, k. 39.

⁷² Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Chełmie ustalono, że szefem Wydziału był od (?) do 1989 r. ppłk Jerzy Włach (AIPN, 2307/70).

⁷³ AIPN, 2307/70, Etaty Zarządu, Oddziału i wydziałów WSW JW MSW – zarządzenia organizacyjne, decyzje, wykazy, informacje, korespondencja, k. 39.

⁷⁴ *Ibidem*, k. 153.

⁷⁵ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Przemysłu ustalono, że szefami Wydziału byli: od (?) do 1983 r. kpt. Wojciech Szczepanik, od 1988 do 1990 r. ppłk Bolesław Maryńczak (AIPN, 2307/70).

⁷⁶ AIPN, 2307/70, k. 39.

⁷⁷ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Kętrzynie i akt personalnych ustalono, że szefami Wydziału byli: od (?) do 1979 r. płk Waław Kwiatkowski, od sierpnia 1979 do 31 VII 1990 r. ppłk Andrzej Bober (AIPN Bi, 066/244; AIPN Bi, 066/245; AIPN Bi, 066/246; AIPN Bi, 066/261; AIPN, 2174/7375).

⁷⁸ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Krośnie Odrzańskim ustalono, że szefem Wydziału był od 1 VIII 1975 do 31 XII 1989 r. płk Jan Szczypiński (AIPN Wr, 050/207, k. 112, 185).

⁷⁹ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych i akt personalnych ustalono, że szefem Wydziału WSW JW MSW, a następnie Samodzielnej Sekcji WSW JW MSW w Krośnie Odrzańskim był od 1 VIII 1975 do 31 VII 1990 r. płk Jan Szczypiński (AIPN, 2307/70, k. 172; AIPN, 2174/7491).

- Kłodzku⁸⁰ – Jednostka Wojskowa nr 3409;
- Koszalinie⁸¹;
- Katowicach⁸² – Jednostka Wojskowa nr 3504 (rozformowany 31 grudnia 1989 r.)⁸³;
- Warszawie⁸⁴ – Wydział/Oddział WSW.

Z odnalezionych rozkazów etatowych⁸⁵ wydziałów WSW JW MSW wynika, że ich obsada kadrowa w połowie lat siedemdziesiątych XX w. wyglądała następująco:

- Warszawa – 15 oficerów, 3 chorążych, 2 szeregowych, 2 pracowników cywilnych;
- Kętrzyn – 5 oficerów, szeregowy, pracownik cywilny;
- Nowy Sącz – 5 oficerów, chorąży, szeregowy, pracownik cywilny;
- Gdańsk – 6 oficerów, chorąży, szeregowy, pracownik cywilny;
- Szczecin – 5 oficerów, szeregowy, pracownik cywilny;
- Gliwice – 7 oficerów, chorąży, szeregowy, pracownik cywilny;
- Krosno Odrzańskie – 6 oficerów, szeregowy, pracownik cywilny;
- Koszalin – 5 oficerów, szeregowy, pracownik cywilny;
- Kłodzko – 4 oficerów, szeregowy, pracownik cywilny.

Ówczesne plany mobilizacyjne przewidywały ponadto utworzenie na czas wojny wydziałów WSW przy brygadach WOP oraz sekcji WSW przy Nadwiślańskich Jednostkach Wojskowych w Radomiu, Warszawie, Warszawie-Bemowie, Emowie, Legionowie, Serocku, Świnoujściu i Kwaszeninie.

Od 1957 r. istniały zatem dwa odrębne wojskowe organy bezpieczeństwa o zadaniach kontrwywiadowczych i prewencyjno-śledczych: Wojskowa Służba Wewnętrzna, utworzona rozkazem ministra obrony narodowej nr 01/MON z 10 stycznia 1957 r.

---

⁸⁰ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Kłodzku i akt personalnych ustalono, że szefami Wydziału byli: od 1 VII 1977 do 14 X 1981 r. płk Tadeusz Kołodziejczyk, od 15 X 1981 do 1983 r. ppłk Ignacy Górski, od 15 III 1983 do 1990 r. płk Kazimierz Chrobak, od 1 I 1986 do 15 IX 1986 ppłk Bolesław Maryńczak (AIPN Wr, 050/207; AIPN, 2174/5727; AIPN Rz, 411/16).

⁸¹ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Koszalinie i akt personalnych ustalono, że szefem Wydziału był od 1 VII 1977 do 31 VII 1990 r. ppłk Stanisław Diduch (AIPN Wr, 050/207, k. 295; AIPN, 2174/7728).

⁸² Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału WSW JW MSW w Katowicach i akt personalnych ustalono, że szefami Wydziału byli: od (?) do 1982 r. ppłk Zenon Szewczyk, od 15 III 1983 do 10 VII 1990 r. Jan Kula (AIPN, 2307/70; AIPN, 2174/7228).

⁸³ AIPN, 2307/70, Etaty Zarządu, Oddziału i wydziałów WSW JW MSW – zarządzenia organizacyjne, decyzje, wykazy, informacje, korespondencja, k. 164.

⁸⁴ Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych Wydziału/Oddziału WSW JW MSW w Warszawie i akt personalnych ustalono, że szefami Wydziału/Oddziału byli: od (?) do 1974 (?) płk Mieczysław Blocher, od (?) do 1982 r. płk Marcin Kupis, od 10 VI 1983 do 31 VII 1990 r. płk Stanisław Antoszewski (AIPN, 1585/9724, k. 90, 147; AIPN, 2307/70; AIPN Wr, 050/207, k. 51–52; AIPN, 2174/7106).

⁸⁵ AIPN, 1585/11477, Wydziały Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – etaty. Zestawienia strukturalne, liczbowe.

w sprawie rozformowania organów Informacji WP i utworzenia Wojskowej Służby Wewnętrznej⁸⁶, oraz Wojskowa Służba Wewnętrzna KBW i WOP, powołana zarządzeniem nr 021/57 ministra spraw wewnętrznych z 4 lutego 1957 r. Pierwszy z nich (zdecydowanie liczniejszy) – Wojskowa Służba Wewnętrzna – realizował swoje zadania w odniesieniu do żołnierzy i kadry cywilnej jednostek wojskowych oraz instytucji podległych ministrowi obrony narodowej. Drugi zaś – Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych KBW i WOP, a od 1965 r. Wojskowa Służba Wewnętrzna Jednostek Wojskowych MSW – działalnością obejmował żołnierzy zawodowych i żołnierzy służby zasadniczej oraz kadrę cywilną jednostek wojskowych podległych ministrowi spraw wewnętrznych. Równoległe istnienie dwóch wojskowych organów bezpieczeństwa o zadaniach kontrwywiadowczych i policyjnych nie dotarło szerzej do społecznej świadomości, nie znalazło też odzwierciedlenia w ówczesnym ustawodawstwie. W art. 582 kodeksu postępowania karnego z 1969 r., regulującym uprawnienia do prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, mowa jest jedynie o Wojskowej Służbie Wewnętrznej, pominięta zaś została WSW JW MSW. Także w obowiązującym wcześniej kodeksie wojskowego postępowania karnego z 23 czerwca 1945 r., w brzmieniu nadanym mu ustawą z 21 stycznia 1958 r. o zmianie niektórych przepisów kodeksu wojskowego postępowania karnego⁸⁷, w art. 157 par. 1 wśród organów prowadzących dochodzenie w sprawach należących do właściwości sądów wojskowych wymieniono obok Milicji Obywatelskiej Wojskową Służbę Wewnętrzną, pomijając WSW KBW i WOP oraz WSW JW MSW. Mimo to śledczy tej służby prowadzili (bez ustawowej podstawy prawnej, za taką przecież trudno uznać niepublikowane zarządzenie z 4 lutego 1957 r.) postępowania przygotowawcze⁸⁸. Znamienne jest też to, że o WSW JW MSW nie znajdziemy żadnej wzmianki w opracowanym przez Wojskową Akademię Polityczną podręczniku *Prawo wojskowe PRL*⁸⁹, gdzie jako jedyny wojskowy organ o zadaniach

---

⁸⁶ Tajny, niepublikowany. Jak wynika z załącznika nr 4 protokołu wspólnego posiedzenia komisji obrony narodowej i spraw wewnętrznych Sejmu RP X kadencji z 3 IV 1991 r.: „Raport podkomisji nadzwyczajnej do zbadania działalności Wojskowej Służby Wewnętrznej” (AIPN, 2262/1, cz. 1, pkt 1), tzw. Komisja Okrzesika w chwili sporządzania raportu nie posiadała rozkazu ministra obrony narodowej nr 01/MON z 10 I 1957 r. Rozkaz ten nie został także odzyskany przez CAW i SKW (korespondencja AIPN z CAW i SKW w 2008 r.). Jego tekst został przytoczony w publikacji: Z. Duda, Z. Swat, *Z dziejów kontrwywiadu Ludowego Wojska Polskiego*, Warszawa 1973, s. 106–112 (AIPN, 00427/166). Autorzy kopię powyższego rozkazu odnaleźli w aktach IPN w trakcie przygotowywania artykułu (AIPN, 2386/31451, t. 57, Normatywy, k. 1–3; aneks 1 do niniejszego artykułu).

⁸⁷ DzU 1958, nr 4, poz. 12.

⁸⁸ Brak ustawowego upoważnienia do prowadzenia dochodzeń miało częściowo konwalidować zarządzenie nr 35/57 ministra spraw wewnętrznych z 28 II 1957 r. o zmianie w sposobie prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych w jednostkach KBW i WOP (AIPN, 0045/6), a następnie zarządzenie ministra spraw wewnętrznych z 8 IV 1958 r. w sprawie właściwości organów wojskowych w zakresie prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych w Wojskach Wewnętrznych (DzUrz MSW 1958, nr 13, poz. 37).

⁸⁹ T. Leško, M. Szatkowski, *Prawo wojskowe PRL*, Warszawa 1985, s. 306.

kontrwywiadowczych i śledczych autorzy wymieniają i charakteryzują Wojskową Służbę Wewnętrzną podległą ministrowi obrony narodowej⁹⁰.

Organizację i zakres działania WSW JW MSW określiło wydane dopiero 14 kwietnia 1983 r. zarządzenie nr 030/83 ministra spraw wewnętrznych w sprawie organizacji i zakresu działania Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych⁹¹. Normatyw ten jako cele WSW JW MSW określał:

- ochronę kontrwywiadowczą jednostek wojskowych MSW;
- zapobieganie i wykrywanie przestępstw w jednostkach wojskowych MSW oraz ściganie sprawców przestępstw podlegających właściwości sądów wojskowych⁹².

W par. 6 zarządzenia nr 030/83 jako podstawowe zadania WSW JW MSW zostały wskazane:

- 1) zwalczanie działalności szpiegowskiej przeciwko jednostkom wojskowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i interesom PRL;
- 2) zapobieganie – ujawnianie i likwidacja przesłanek sprzyjających powstawaniu przestępczości – w szczególności aktom dywersji, sabotażu, terroru, tworzeniu nielegalnych związków, zamachom na urzędników, sprzęt uzbrojenia i inne mienie wojskowe, a także aktom zaboru broni i amunicji, szkodnictwa gospodarczego, istotnych naruszeń zasad pełnienia służby granicznej i ochronnej oraz wykrywanie sprawców tych przestępstw i współudział w ich ściganiu;
- 3) prowadzenie pracy profilaktycznej we współdziałaniu z dowódcami i aparatem partyjno-politycznym, mającej na celu:
  - ochronę tajemnicy państwowej i służbowej w kluczowych ogniwach organizacyjnych dowództw i jednostek;
  - przeciwdziałanie zjawiskom wywierającym ujemny wpływ na gotowość bojową jednostek wojskowych;
  - wdrażanie nawyków przestrzegania prawa;
- 4) prowadzenie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o postępowaniu karnym i instrukcji o prowadzeniu dochodzenia w wojsku;
- 5) wydawanie opinii w sprawie dopuszczenia osób wojskowych i pracowników cywilnych do prac tajnych oraz specjalnych, przy wyznaczaniu na określone stanowiska, w związku z wyjazdem za granicę oraz w innych uzasadnionych przypadkach;
- 6) zabezpieczanie pod względem kontrwywiadowczym i dochodzeniowo-śledczym ćwiczeń wojskowych i innych akcji specjalnych organizowanych w ramach jednostek wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych lub z ich udziałem;

---

⁹⁰ Podobnie P. Tomaszewski, *Postępowanie przygotowawcze w wojskowym procesie karnym Polski Ludowej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1983, nr 3, s. 255.

⁹¹ AIPN Wr, 053/3211, Zarządzenia nieaktualne z lat 1957–1987.

⁹² Par. 1 pkt 1 i 2 zarządzenia nr 030/83.

- 7) udzielanie na wniosek właściwych organów informacji o żołnierzach jednostek wojskowych MSW i osobach zatrudnionych w tych jednostkach.

Co ciekawe, realizacja zadań wskazanych w pkt 1 i 6 par. 6 powinna odbywać się w ścisłej współpracy z Departamentem II MSW i jego terenowymi ogniwami, a nie z organami WSW podległymi ministrowi obrony narodowej.

Uprawnienia WSW JW MSW były stosunkowo szerokie. W myśl par. 8 zarządzenia nr 030/83 WSW JW MSW została upoważniona do:

- 1) prowadzenia pracy kontrwywiadowczej i profilaktycznej w jednostkach wojskowych MSW i stosowania w związku z tym niezbędnych przedsięwzięć operacyjnych na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
- 2) rozpoznawania sytuacji operacyjnej w otoczeniu ochraniających jednostek i obiektów wojskowych we współpracy z pokrewnymi służbami;
- 3) zatrzymywania żołnierzy, prowadzenia przeszukań w pomieszczeniach wojskowych oraz wzywania żołnierzy i pracowników cywilnych w sprawach należących do kompetencji organów Wojskowej Służby Wewnętrznej na zasadach określonych w przepisach postępowania karnego i innych przepisach wojskowych;
- 4) legitymowania i doprowadzania żołnierzy do właściwych organów wojskowych oraz stosowania środków przymusu fizycznego (broni, pałek gumowych, chemicznych środków obezwładniających).

Mimo że wojska MSW stanowiły część Sił Zbrojnych PRL, szef Zarządu WSW Jednostek Wojskowych MSW podlegał jedynie ministrowi spraw wewnętrznych lub osobie przez niego wyznaczonej⁹³ i to na jego ręce miał składać sprawozdania z działalności organów WSW wojsk MSW.

W myśl zarządzenia 030/83 WSW JW MSW była autonomiczna w swoich działaniach i nie podlegała szefostwu WSW MON; było ono uprawnione jedynie do współpracy z tą służbą w zakresie swojego działania (par. 11 pkt 6 lit. 3 zarządzenia 030/83).

Jednostkami organizacyjnymi WSW JW MSW były:

- 1) Zarząd WSW Jednostek Wojskowych MSW, który przedmiotowe zarządzenie określa jako organ kierowniczy i kontrolny⁹⁴;
- 2) terenowe oddziały i wydziały Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW⁹⁵.

Dowódcy jednostek wojskowych MSW zobowiązani byli udzielać pomocy organom WSW jednostek wojskowych MSW, a w szczególności:

- 1) powiadamiać niezwłocznie organy WSW Jednostek Wojskowych MSW o znanych im przypadkach (przejawach i sygnałach) naruszeń porządku prawnego,

---

⁹³ Par. 9 zarządzenia nr 030/83.

⁹⁴ Par. 2 zarządzenia nr 030/83.

⁹⁵ Par. 2 zarządzenia nr 030/83.

nasuwających podejrzenia o prowadzenie przestępczej działalności w podległych im jednostkach;

- 2) informacje i wnioski organów (oficerów) WSW Jednostek Wojskowych MSW dotyczące przestępstw i innych ujemnych zjawisk w życiu jednostek wykorzystywać w sprawowaniu funkcji dowódczych oraz podejmować stosowne działania dla jak najlepszego służbowego ich wykorzystania;
- 3) w przypadkach wymagających natychmiastowego przeciwdziałania lub w innych szczególnych sytuacjach konsultować się z właściwym organem (oficerem) WSW JW MSW co do sposobu najefektywniejszego wykorzystania przekazanych informacji i wniosków;
- 4) nie ujawniać źródła otrzymanych informacji, a w razie zastrzeżenia również ich treści;
- 5) zabezpieczać organom (oficerom) WSW JW MSW pomieszczenia wyposażone zgodnie z obowiązującymi normami do wykonywania zadań służbowych, również w jednostkach, oddziałach i pododdziałach poza siedzibą oddziału (wydziału), a także w czasie ćwiczeń i innych akcji;
- 6) na wniosek organów WSW Jednostek Wojskowych MSW udzielać pomocy poprzez przydzielanie żołnierzy (ochrona, konwoje, łącznicy), środków transportu, łączności i innego niezbędnego sprzętu;
- 7) zapewniać szefom organów (oficerom) WSW Jednostek Wojskowych MSW zapoznanie się z wydawanymi rozkazami, zarządzeniami, wytycznymi i innymi obowiązującymi dokumentami;
- 8) zgodnie z postanowieniami przepisów postępowania karnego i regulaminów SZ PRL powiadamiać pisemnie organ WSW Jednostek Wojskowych MSW, który nadał informację lub wnioski, o podjętych środkach i sposobach wykorzystania materiałów;
- 9) udzielać pomocy w zakresie uzupełniania stanów osobowych organów WSW Jednostek Wojskowych MSW.

Z zachowanego w zasobie archiwalnym IPN wykazu ważniejszych przepisów operacyjnych stosowanych w pracy WSW JW MSW⁹⁶ wynika, że pracę operacyjno-rozpoznawczą WSW JW MSW regulowały zarządzenia i instrukcje wydawane przez ministra spraw wewnętrznych, ministra obrony narodowej, szefa WSW MON, szefa Sztabu Generalnego MON. I tak np. działania kontrwywiadowcze prowadzono na podstawie zarządzenia MON nr 085 z 25 lutego 1971 r. o pracy kontrwywiadowczej⁹⁷, zaś gospodarowanie funduszem operacyjnym w WSW JW MSW – na podstawie zarządzenia ministra spraw wewnętrznych nr 0095/69 z 29 grudnia 1969 r. w sprawie

⁹⁶ AIPN, 2307/157, Przepisy operacyjne, ważniejsze dokumenty – wykaz.

⁹⁷ Dopiero zarządzeniem nr 0014/85 ministra spraw wewnętrznych z 20 II 1985 r. wprowadzono w WSW JW MSW instrukcję o działalności kontrwywiadowczej w Jednostkach Wojskowych MSW (zob. *Osobowe źródła informacji...*, s. 482–519).

zasad gospodarowania funduszem „S”. W pracy WSW JW MSW stosowano także obowiązujące w resorcie spraw wewnętrznych przepisy dotyczące organizacji i działania Biura „C” (zarządzenie MSW nr 035 z 12 czerwca 1981 r.), zarządzenie w sprawie stosowania i wykonywania techniki operacyjnej PP, PT, PTG, PDF, zarządzenie nr 0847/79 oraz zarządzenie MSW nr 006/70 w sprawie pracy operacyjnej SB w resorcie spraw wewnętrznych. Analiza zachowanych materiałów operacyjnych pozwala na stwierdzenie, że w swoich działaniach żołnierze WSW JW MSW wykorzystywali na ogół formularze i druki stosowane w WSW MON⁹⁸. Mogli także posługiwać się legitymacjami: żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych MON, żołnierzy kontrwywiadu oraz funkcjonariuszy SB⁹⁹, i występować w mundurach wojskowych bez oznaczeń właściwych dla WSW. Warto też zauważyć, że umundurowanie żołnierzy WSW JW MSW było identyczne z umundurowaniem żołnierzy WSW MON. Jak wynika z zarządzenia szefa Zarządu WSW JW MSW nr 01/83 z 31 sierpnia 1983 r.¹⁰⁰ w sprawie wprowadzenia zakresu uprawnień i obowiązków funkcjonariuszy organów WSW JW MSW, I zastępca szefa Zarządu WSW JW MSW odpowiadał za pion kontrwywiadowczy, zaś drugi – za pion dochodzeniowo-śledczy w podległych organach WSW JW MSW. Szef oddziału (wydziału) WSW JW MSW odpowiedzialny był m.in. za: planowanie i organizację całokształtu pracy kontrwywiadowczej, podejmowanie decyzji o wszczęciu postępowań przygotowawczych bądź odstąpieniu od ścigania oraz za całokształt organizacji pracy dochodzeniowo-śledczej i profilaktycznej, stosowanie jednolitej polityki ścigania i właściwego wykorzystania kadry dochodzeniowo-śledczej w pracy operacyjnej. Analiza zachowanych rozkazów etatowych Zarządu WSW JW MSW¹⁰¹ oraz wydziałów WSW JW MSW w powiązaniu z zarządzeniem nr 01/83 z 31 sierpnia 1983 r. pozwala stwierdzić, że na poziomie Zarządu, jak i wydziałów nie funkcjonowały żadne wewnętrzne struktury organizacyjne, jak sekcje, referaty (np. o specjalizacji operacyjnej lub dochodzeniowej), ale jedynie pojedyncze stanowiska o określonych zadaniach (np. starszy oficer operacyjny, oficer dochodzeniowo-śledczy, technik kryminalistyki).

Szefami Zarządu WSW JW MSW, z uprawnieniami operacyjnymi dyrektora departamentu, byli: wspomniany już płk Bolesław Ogonowski (1972 – maj 1983),

---

⁹⁸ Por. dokumentacja aktowa tajnego współpracownika (AIPN, 00751/101).

⁹⁹ AIPN, 2307/79, Kadry, zaliczanie wysługi lat, przyznawanie nagród, wyróżnień, kar, zapomóg, zawieranie związków małżeńskich przez pracowników, planowane wyjazdy za granicę – rozkazy personalne, plany, notatki, wykazy, meldunki, podania, korespondencja.

¹⁰⁰ AIPN, 1636/5, Zarządzenie nr 01/83 szefa Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW z 31 VII 1983 r. w sprawie wprowadzenia zakresu uprawnień i obowiązków osób funkcyjnych organów Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW (egzemplarz wydawniczy).

¹⁰¹ AIPN, 2307/117, Etaty Zarządu WSW JW MSW, brygad, batalionów, oddziału. Specjalności wojskowe w organach WSW JW MSW – wykaz RWM nr 13/0015.

płk Wincenty Romanowski¹⁰² (maj 1983 – grudzień 1988), płk Sławomir Komarnicki¹⁰³ (od grudnia 1988 r. do likwidacji tej struktury).

Zarząd WSW JW MSW został rozwiązany na mocy decyzji nr 25 ministra spraw wewnętrznych z 13 sierpnia 1990 r. w sprawie likwidacji Zarządu Wojskowego Służby Wewnętrznej JW MSW. W jego miejsce powołano 1 września 1990 r. Samodzielny Oddział Żandarmerii Wojskowej przy Dowództwie NJW MSW (par. 3 decyzji nr 25 z 13 sierpnia 1990 r.)¹⁰⁴.

Analiza przedstawionych w artykule normatywów regulujących zadania i kompetencje WSW JW MSW wskazuje, że nie była to formacja o charakterze czysto policyjnym i kontrwywiadowczym. W ponadtrzydziestoletnim okresie pracy WSW JW MSW (wcześniej WSW KBW i WOP) największą aktywność wykazały w kontroli i „zapobieganiu ideologicznemu” (zwalczaniu oddziaływania opozycji, Kościoła¹⁰⁵ i innych związków wyznaniowych na żołnierzy służby zasadniczej wojsk MSW i kadre zawodową). Jeszcze w drugiej połowie 1989 r. szef Zarządu WSW JW MSW płk Sławomir Komarnicki z powodu zachodzących zmian społeczno-politycznych

---

¹⁰² Wincenty Romanowski, ur. 1923 r. w Wilnie, szeregowy (b. pułkownik). Ukończył 1 klasę Liceum Elektrycznego w Warszawie, od 1943 r. członek ZWM, PPR i GL pod ps. „Roman”, „Robert”, uczestnik zamachu na „Cafe Club” w lipcu 1943 r. w Warszawie i akcji przejścia wspólnie z Gestapo archiwum Wydziału Bezpieczeństwa Delegatury Rządu na kraj 17 II 1944 r. w Warszawie. Od 12 XI 1945 do 14 XI 1950 r. oficer Informacji Wojskowej, od 1 XII 1950 do 1 VI 1958 r. w organach administracji wojskowej, od 2 VI 1958 do 7 II 1975 r. w Centralnym Archiwum Wojskowym, od 8 II 1975 do 4 VI 1975 r. oddelegowany do Zarządu II Sztabu Generalnego WP (JW 2000) do służby w przedstawicielstwie PRL w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie, od 5 VI 1975 do 15 X 1979 r. zastępca szefa Centralnego Archiwum Wojskowego ds. naukowych, od 15 X 1979 do 20 VIII 1981 r. w szefostwie WSW MON, od 7 IX 1981 do 12 V 1983 r. główny specjalista Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW, od 12 V 1983 do 1 II 1989 r. szef Zarządu WSW Jednostek Wojskowych MSW, od 1 II 1989 do 30 VII 1990 w dyspozycji Departamentu Kadr MSW. Zwolniony ze służby rozkazem z 30 VII 1990 r. Wyrokiem Wojskowego Sądu Garnizonowego w Warszawie z 10 XI 1998 r. (sygn. akt SG 9/98) uznany za winnego stosowania jako oficer śledczy niedozwolonych metod śledczych, polegających na znęcaniu się fizycznym i moralnym nad podejrzanym Jerzym Sromniewskim i skazany na półtora roku pozbawienia wolności oraz utratę praw publicznych na rok, z czym wiązała się utrata posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego. Zm. w 2011 r. w Warszawie (CAW, 1849/95/1976, Akta personalne Wincentego Romanowskiego; J. Marszałec, *Zdobycie archiwum Delegatury Rządu na Kraj przez AL i Gestapo*, http://niniwa2.cba.pl/marszalec_archiwum_delegatury.htm).

¹⁰³ Sławomir Komarnicki, s. Janusza, ur. 1944 r. w Warszawie, pułkownik. Od 1962 do 1965 r. podchorąży Oficerskiej Służby Wojsk Inżynierskich, od 2 XI 1967 do 5 VIII 1968 r. słuchacz Ośrodka Szkolnego WSW MON, od 5 VIII 1968 do 7 VII 1982 r. w szefostwie Wojskowej Służby Wewnętrznej, delegowany do MSZ (1976–1980), od 7 VII 1982 do 18 II 1983 r. zastępca szefa Oddziału WSW Wojsk Lotniczych, od 1 III 1983 r. przyjęty do służby w MO na stanowisko st. specjalisty w Sekretariacie Generalnym szefa Wojsk MSW. 3 V 1984 r. zwolniony ze służby w MO w stopniu podpułkownika. Od 1984 r. w WSW JW MSW na stanowisku zastępcy szefa Zarządu, od 1989 do likwidacji WSW JW MSW szef Zarządu (AIPN, 1585/9021, Indywidualna karta przebiegu służby; AIPN, 0218/3270, Akta osobowe Sławomira Komarnickiego).

¹⁰⁴ AIPN Wr, 050/206, k. 108–109 (aneks 6 do niniejszego artykułu).

¹⁰⁵ Zob. AIPN, 321/56, Zarządzenie nr 007/58 z 12 VIII 1958 r. dotyczące zwalczania wpływu reakcyjnego kleru na skład osobowy Wojsk Wewnętrznych, k. 4–8.

w swoich wytycznych nie zakazał pracy operacyjnej skupiającej się na kwestiach działalności politycznej. Przeciwnie – nakazał „prowadzić rozpoznanie inicjatyw tworzenia w wojskach resortu spraw wewnętrznych nowych organizacji i partii politycznych”¹⁰⁶. Zalecał także „w dalszym ciągu aktywnie rozpoznawać nastroje stanów osobowych wojsk na tle sytuacji ekonomicznej, jak również obaw o szeroko rozumianą przyszłość naszego resortu oraz osób w nim zatrudnionych”¹⁰⁷. Taka postawa – zdaniem płk. Komarnickiego – miała przyczynić się w latach 1989–1990 do wzmożonych działań obcych służb wywiadowczych wobec żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza¹⁰⁸.

U schyłku swojego istnienia w 1990 r. WSW JW MSW podjęły nieudaną próbę przeorientowania swojej działalności kontrwywiadowczej, ukierunkowanej dotychczas na kraje NATO, i zaczęły podejmować działania profilaktyczne w celu zapobieżenia inwigilacji Wojsk Ochrony Pogranicza przez funkcjonariuszy KGB ZSRS¹⁰⁹.

Szczegółowe opisanie roli, jaką odegrała WSW JW MSW w systemie bezpieczeństwa PRL, zwłaszcza udział w zwalczaniu opozycji politycznej i Kościołów, czeka na zainteresowanych tą tematyką badaczy.

---

¹⁰⁶ *Ibidem*, k. 6.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ Por. AIPN, 2307/160, Praca operacyjna – pisma okólne, plany, meldunki, korespondencja, k. 1–2.

¹⁰⁹ AIPN, 2307/159, Funkcjonariusze KGB, działalność – meldunki, notatki, korespondencja.

Aneksy

Nr 1

1957 styczeń 10, Warszawa – Rozkaz ministra obrony narodowej nr 01/MON w sprawie utworzenia Wojskowej Służby Wewnętrznej

Warszawa, dnia 10 stycznia 1957 r.

Minister obrony narodowej

Tajne

Egz. nr –

Rozkaz ministra obrony narodowej
nr 01/MON z dnia 10 stycznia 1957 r.
w sprawie utworzenia Wojskowej Służby Wewnętrznej

Dotychczasowa struktura organizacyjna oraz zakres działania i metody pracy organów Informacji Wojska Polskiego nie zapewniają właściwego zabezpieczenia wojska przed wrogią działalnością oraz skutecznego zwalczania przestępczości w wojsku. Również istniejąca obecnie organizacja kontroli nad przestrzeganiem dyscypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowych zasad zachowania się żołnierzy w czasie przebywania poza jednostkami wojskowymi nie zapewnia należytego spełnienia tego zadania.

W związku z powyższym w celu właściwego i skutecznego zabezpieczenia wojska przed wrogią działalnością, szybszego i skuteczniejszego wykrywania przestępstw i zapobiegania ich popełnianiu oraz w celu zwiększenia i zaostrzenia kontroli nad przestrzeganiem przez żołnierzy poza rejonami zakwaterowania jednostek wojskowych dyscypliny, porządku wojskowego i regulaminowych zasad zachowania się **rozkazuję:**

1. Rozformować organy Informacji Wojska Polskiego.
2. W miejsce rozformowanych organów Informacji Wojska Polskiego utworzyć Wojskową Służbę Wewnętrzną, o następującej strukturze organizacyjnej:
  - 1) szefostwo Wojskowej Służby Wewnętrznej;
  - 2) okręgowe zarządy Wojskowej Służby Wewnętrznej;
  - 3) rejonowe oddziały (wydziały) Wojskowej Służby Wewnętrznej;
  - 4) delegatury (posterunki) Wojskowej Służby Wewnętrznej.
3. Rozformowanie organów Informacji Wojska Polskiego i utworzenie Wojskowej Służby Wewnętrznej przeprowadzić do dnia 1 lutego 1957 r. Szczegółowe zarządzenie w sprawie rozformowania organów Informacji Wojska Polskiego

- oraz utworzenia Wojskowej Służby Wewnętrznej wyda szef Sztabu Generalnego w oparciu o podstawową strukturę organizacyjną określoną w punkcie 2.
4. Do zakresu działania Wojskowej Służby Wewnętrznej należy:
    - 1) walka ze szpiegostwem, aktami terrorystycznymi, dywersją, sabotażem i innego rodzaju wrogą działalnością wymierzoną przeciwko Siłom Zbrojnym;
    - 2) wykrywanie innych przestępstw i zapobieganie ich popełnianiu;
    - 3) wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych w wojsku;
    - 4) czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowego zachowania się żołnierzy podczas przebywania poza rejonami zakwaterowania jednostek wojskowych.
  5. Organy Wojskowej Służby Wewnętrznej są uprawnione do:
    - 1) przeglądania za wiedzą właściwych dowódców w uzasadnionych przypadkach dokumentów znajdujących się w jednostkach wojskowych, z wyjątkiem dokumentów szyfrowych, mobilizacyjnych i operacyjnych;
    - 2) dokonywania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych – w granicach i na zasadach określonych w przepisach wojskowego postępowania karnego;
    - 3) legitymowania i dokonywania zatrzymań żołnierzy znajdujących się poza rejonami zakwaterowania jednostek wojskowych w przypadkach podejrzenia popełnienia czynu przestępczego, naruszania dyscypliny, porządku wojskowego i regulaminowych zasad zachowania się – na zasadach określonych w kodeksie wojskowego postępowania karnego oraz w regulaminach i innych przepisach wojskowych.
  6. Szefowie organów Wojskowej Służby Wewnętrznej wszystkich szczebli obowiązani są informować właściwych dowódców jednostek wojskowych o wszelkich ujemnych przejawach w życiu podległych tym dowódcom jednostek wojskowych, a w szczególności o stwierdzonych wypadkach nieodpowiedniego zabezpieczenia tajnych dokumentów, nieprzestrzegania tajemnicy wojskowej, niewłaściwego przechowywania broni, amunicji i innego sprzętu wojskowego oraz o wypadkach naruszania przez żołnierzy dyscypliny, porządku wojskowego i zasad regulaminowego zachowania się.
  7. W wypadkach wymagających natychmiastowego przeciwdziałania wrogiej lub przestępczej działalności szefowie organów Wojskowej Służby Wewnętrznej uzgadniają przedsięwzięcie środków zaradczych z właściwymi dowódcami jednostek wojskowych z zachowaniem ponadto w zakresie przeprowadzania rewizji, zatrzymania osób i rzeczy – przepisów wojskowego postępowania karnego.
  8. Nieuregulowane w niniejszym rozkazie szczegółowe zasady i zakres działania organów Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz obowiązki i właściwość dowódców jednostek wojskowych w zakresie współpracy z tymi organami unormuje statut

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa...

organizacyjny Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz wydane w tym zakresie odrębne instrukcje, zarządzenia i rozkazy.

9. Przepisy, o których mowa w punkcie 8, opracuje szef Wojskowej Służby Wewnętrznej w porozumieniu z właściwymi dowódcami (szefami) i przedstawi je do zatwierdzenia w terminie do dnia 1 maja 1957 r.
10. Naczelny prokurator wojskowy opracuje w porozumieniu z szefem Wojskowej Służby Wewnętrznej i przedstawi do zatwierdzenia w terminie do dnia 1 lipca 1957 r. projekt rozkazu w sprawie zmian w instrukcji o prowadzeniu dochodzeń w sprawach karnych w wojsku.
11. Szef Głównego Zarządu Politycznego uwzględni w porozumieniu z szefem Wojskowej Służby Wewnętrznej w założeniach wychowawczych i w programie szkolenia politycznego dla oficerów i szeregowców zagadnienia zwalczania wrogiej działalności oraz ochrony tajemnicy wojskowej.
12. Rozkaz niniejszy podać do wiadomości całej kadrze oficerskiej, a przepisy dotyczące kontroli Wojskowej Służby Wewnętrznej nad przestrzeganiem przez żołnierzy przebywającymi poza rejonem zakwaterowania dyscypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowych zasad zachowania się, legitymowania i zatrzymywania żołnierzy oraz prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych w wojsku – omówić na odprawach z całym stanem osobowym jednostek wojskowych.
13. Rozkaz wchodzi w życie z dniem podpisania.

Minister obrony narodowej

(–) Marian Spychalski
generał dywizji

Źródło: AIPN, 2386/31451, t. 57, Normatywy, k. 1–3, kopia, mps.

1957 luty 4, Warszawa – Zarządzenie ministra spraw wewnętrznych nr 021/57 W.W. dotyczące likwidacji Zarządu Informacji Wojsk Ochrony Pogranicza oraz Oddziału Informacji Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i utworzenia Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza

Polska Rzeczpospolita Ludowa

Ministerstwo

Spraw Wewnętrznych

L.dz. AB-95/57

Tajne

Egz[emplarz] nr ^a21^a

**Zarządzenie nr 021/57 W.W.
ministra spraw wewnętrznych
z dnia 4 lutego 1957 r.**

1. W Wojskach Wewnętrznych w terminie do dnia 28 II 1957 r.

– rozformować:

a) Zarząd Informacji W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] istniejący w[edług] etatu nr 035/60;

b) Oddział Informacji K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] istniejący w[edług] etatu nr 035/102

– sformować:

Zarząd Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] w[edług] etatu nr 390/3 o stanie osobowym 56 wojskowych i 4 kontraktowych. Jednostka Wojskowa nr 1114. Miejsce postoju i formowania – m[iasto] Warszawa.

2. Rozformowanie Zarządu Informacji W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] i Oddziału Informacji K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] oraz formowanie Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] powierzam p[od]pułkownikowi Bochenek Tadeuszowi.

3. Dyrektor Departamentu Kadr i Szkolenia M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrnych] w porozumieniu z szefem Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] doko-

---

^{a-a} Wpisano odręcznie.

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa...

na obsady personalnej formowanego Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza], wykorzystując stan osobowy rozformowanego Zarządu Informacji W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] i Oddziału Informacji K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego].

4. Dla zabezpieczenia w środki transportu Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] i Wydziału Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] Garnizonu Warszawa w etacie nr 309/21 Samodzielnego Batalionu Samochodowego K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] przeprowadzić zmiany zgodnie z załączonym wykazem zmian.
5. Przejęcie na zaopatrzenie formowanego Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] zgodnie z etatem nr 390/3 z dniem 1 II 1957 r.
6. Unieważniam z dniem 1 IV 1957 r. etaty nr:
  - 035/60 Zarządu Informacji Wojsk Ochrony Pogranicza;
  - 035/102 Oddziału Informacji Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego.
7. Nieaktualne pieczęcie i stemple zdać w[edług] właściwości do Zarządu VI Sztabu Generalnego i Zarządu Organizacyjno-Wojskowego M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrzných].
8. Szefowi Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[eezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] zameldować wykonanie Zarządzenia przez Zarząd Organizacyjno-Wojskowy M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrzných] do dnia 15 III 1957 r.

Minister spraw wewnętrznych
w z[astępstwie] **podsekretarz stanu**
J[uliusz] Hibner,
gen. bryg.

Za zgodność:
naczelnik Wydziału Prez[ydialnego]
(–) M. Kozłowski

Źródło: AIPN, 0045/6, k. 38–39, oryginał, mps.

1957 luty 28, Warszawa – Rozkaz ministra spraw wewnętrznych nr 05/57 w sprawie zakresu działania i uprawnień Wojskowej Służby Wewnętrznej Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza

Polska Rzeczpospolita Ludowa
Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
L.dz. AB-95/57

Tajne
Egz[emplarz] nr ...

Rozkaz nr 05/57
ministra spraw wewnętrznych
z dnia 28 lutego 1957 r.

w sprawie zakresu działania i uprawnień Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza]

W związku z utworzeniem z utworzeniem z dniem 28 II 1957 r. Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] w oparciu o zarządzenie ministra obrony narodowej nr 01/MON z dnia 10 stycznia 1957 r. w sprawie utworzenia Wojskowej Służby Wewnętrznej rozkazuję:

1. Do zakresu działania Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] należy:
  - 1) walka ze szpiegostwem, aktami terrorystycznymi, dywersją, sabotażem i innego rodzaju wrogą działalnością wymierzoną przeciwko Siłom Zbrojnym.
  - 2) Wykrywanie innych przestępstw i zapobieganie ich popełnianiu.
  - 3) Wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych w K[orpusie] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojskach] O[chrony] P[ogranicza].
  - 4) Wykonywanie obowiązków związanych z prowadzeniem postępowania wyjaśniającego w sprawach o odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone jednostce wojskowej.
  - 5) Czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowego zachowania się żołnierzy podczas przebywania poza rejonem zakwaterowania jednostek wojskowych.
2. Organy Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] uprawnione są do:

1) Przeglądania za wiedzą właściwych dowódców w uzasadnionych przypadkach dokumentów znajdujących się w jednostkach K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza], z wyjątkiem dokumentów szyfrowych, mobilizacyjnych i operacyjnych.

2) Dokonywania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem dochodzeń w sprawach karnych – w granicach i na zasadach określonych w przepisach wojskowego postępowania karnego.

3) Dokonywania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem postępowania wyjaśniającego w sprawach uregulowanych dekretem z dnia 5 X 1955 r. o odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone jednostce wojskowej.

4) Legitymowania i dokonywania zatrzymań żołnierzy znajdujących się poza rejonami zakwaterowania jednostek wojskowych w przypadkach podejrzenia popełnienia czynu przestępstwa naruszania dyscypliny, porządku wojskowego i regulaminowych zasad zachowania się – na zasadach określonych w kodeksie wojskowego postępowania karnego oraz w regulaminach i innych przepisach wojskowych.

3. Szefowie organów W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrnej] K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] wszystkich szczebli obowiązani są informować właściwych dowódców jednostek wojskowych o wszelkich ujemnych przejawach w życiu podległych tym dowódcom jednostek wojskowych, a w szczególności o stwierdzonych wypadkach nieodpowiedniego zabezpieczenia tajnych dokumentów, nieprzestrzegania tajemnicy wojskowej, niewłaściwego przechowywania broni, amunicji i innego sprzętu wojskowego oraz o wypadkach naruszania przez żołnierzy dyscypliny, porządku wojskowego i zasad regulaminowego zachowania się.

4. W wypadkach wymagających natychmiastowego przeciwdziałania wrogiej lub przestępczej działalności szefowie organów Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] uzgadniają przedsięwzięcia środków zaradczych z właściwymi dowódcami jednostek wojskowych z zachowaniem ponadto w zakresie przeprowadzenia rewizji, zatrzymania osób i rzeczy – przepisów wojskowego postępowania karnego.

5. Nieuregulowane w niniejszym rozkazie szczegółowe zasady i zakres działania organów Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] oraz obowiązki i właściwości dowódców jednostek wojskowych w zakresie współpracy z tymi organami unormują wydane w tym zakresie odrębne zarządzenia i instrukcje.

6. Rozkaz niniejszy podać do wiadomości całej kadry oficerskiej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza], a przepisy dotyczące kontroli organów Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o granicza] nad przestrzeganiem przez żołnierzy przebywających poza rejonem zakwaterowania dy-

Struktury

- scypliny i porządku wojskowego oraz regulaminowych zasad zachowania się, legitymowania i zatrzymywania żołnierzy oraz prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych w wojsku omówić na odprawach z całym stanem osobowym jednostek wojskowych K[orpusu] B[e bezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza].
7. Zasady działania Wojskowej Służby Wewnętrznej K[orpusu] B[e bezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] w stosunku do żołnierzy Wojsk Wewnętrznych pełniących służbę poza jednostkami K[orpusu] B[e bezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza] określi osobne zarządzenie.
  8. Rozkaz wchodzi w życie z dniem podpisania.

Minister spraw wewnętrznych
w z[astępstwie] Juliusz **Hibner**,
gen. bryg.,
podsekretarz stanu

Za zgodność:
(-) O. Oleksiak,
st[arszy] radca Wydz[iału] Prez[ydialnego]

Źródło: AIPN, 0045/6, b.p., oryginał, mps.

Nr 4

1965 czerwiec 24, Warszawa – Zarządzenie prezesa Rady Ministrów nr 41 w sprawie zmiany podporządkowania wojsk wewnętrznych

Tajne spec[jalnego] znaczenia

Egz[emplarz] pojedynczy

Zarządzenie prezesa Rady Ministrów

nr ^a41^a z dnia ^a24 VI^a 1965 r.

w sprawie zmiany podporządkowania wojsk wewnętrznych

W celu ujednoczenia struktury organizacyjnej i systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi P[olskiej] R[zeczypospolitej] L[udowej] na podstawie decyzji Komitetu Obrony Kraju z dnia 6 marca 1965 r. w sprawie podporządkowania wojsk wewnętrznych ministrowi obrony narodowej zarządza się, co następuje:

Paragraf 1

1. Wojska wewnętrzne podległe dotychczas ministrowi spraw wewnętrznych zostają podporządkowane ministrowi obrony narodowej:
  - 1) pod względem dowodzenia – z dniem 1 lipca 1965 r.;
  - 2) pod względem gospodarczym – z dniem 1 stycznia 1966 r.
2. Zmiana podporządkowania obejmuje:
  - 1) Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego, bez: Nadwiślańskiej Brygady (powiększonej o trzy bataliony), batalionu łączności i batalionu szkolenia rezerw Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa z limitu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz samodzielnej eskadry lotnictwa;
  - 2) Wojska Ochrony Pogranicza, bez pododdziałów kontroli ruchu granicznego;
  - 3) Wojskową Służbę Wewnętrzną K[orpusu] B[ezpieczeństwa] W[ewnętrznego] i W[ojsk] O[chrony] P[o]g[ranicza], zmniejszoną o ilość etatów potrzebną do zabezpieczenia jednostek wojskowych pozostających w resorcie spraw wewnętrznych;
  - 4) Prokuraturę wojsk wewnętrznych;
  - 5) Samodzielne wojewódzkie wydziały uzupełnień.

Paragraf 2

Równocześnie ze zmianą podporządkowania wojsk wewnętrznych minister spraw wewnętrznych przekaze ministrowi obrony narodowej:

---

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

Struktury

- 1) określoną część etatów wojskowych i cywilnych organów centralnych resortu spraw wewnętrznych – związanych z działalnością wojsk wewnętrznych – wraz z ich obsadą osobową;
- 2) obiekty i składniki majątkowe przekazywanych wojsk wewnętrznych;
- 3) obiekty i składniki majątkowe resortu spraw wewnętrznych, które służyły dla zabezpieczenia działalności wojsk wewnętrznych;
- 4) inwestycje rozpoczęte z przeznaczeniem dla wojsk wewnętrznych wraz z posiadaną dokumentacją techniczną;
- 5) Przedsiębiorstwo Remontu Okrętów MSW wraz z wszystkimi obiektami i składnikami majątkowymi.

Paragraf 3

1. Przekazanie nie obejmuje odpowiednich limitów osobowych, materiałowych i finansowych Wojsk Ochrony Pogranicza niezbędnych dla sformowania organu ochrony przejść granicznych.
2. Na bazie limitów osobowych, materiałowych i finansowych Wojsk Ochrony Pogranicza, o których mowa w ust. 1, minister spraw wewnętrznych zorganizuje do końca roku 1967 organ ochrony przejść granicznych złożony z funkcjonariuszy zawodowych.

Paragraf 4

Ramowe zasady przejęcia wojsk wewnętrznych pod względem gospodarczym określa załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia.

Paragraf 5

Wzrost limitu Sił Zbrojnych podległych ministrowi obrony narodowej oraz zmniejszenie stanów sił podległych ministrowi spraw wewnętrznych o ilości etatów wojskowych i cywilnych określa wykaz stanowiący załącznik nr 2 do niniejszego zarządzenia.

Paragraf 6

Dla ułatwienia całokształtu spraw związanych ze zmianą podporządkowania wojsk wewnętrznych ministrowie obrony narodowej i spraw wewnętrznych powołają komisję z udziałem przedstawicieli obu zainteresowanych resortów, która zakończy swoje prace w terminie do dnia 31 III 1966 r.

Paragraf 7

Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów i minister finansów w oparciu o wnioski ministrów obrony narodowej i spraw wewnętrznych dokonają – stosownie do postanowień paragrafów 1–3 – podziału:

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa...

- 1) limitu wydatków obronnych przewidzianych uchwałą Komitetu Obrony Kraju na lata 1966–1970 dla wojsk wewnętrznych z uwzględnieniem pokrycia wydatków związanych ze zorganizowaniem i utrzymaniem przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych organu ochrony przejść granicznych;
- 2) limitu finansowego i inwestycyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb wojsk wewnętrznych w latach 1966–1970.

Paragraf 8

1. Po przeprowadzeniu zmiany podporządkowania wojsk wewnętrznych:
  - 1) do Ministerstwa Obrony Narodowej należeć będzie:
    - a) zabezpieczenie polowych (głównych i zapasowych) stanowisk kierowania Komitetu Obrony Kraju i jego działów (z wyjątkiem działu wewnętrznego);
    - b) zapewnienie łączności wojewódzkich komitetów obrony na polowych stanowiskach kierowania;
    - c) udzielanie w razie potrzeby pomocy organom resortu spraw wewnętrznych w zakresie utrzymywania porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego;
    - d) ochrona granicy państwa poza przejściami granicznymi;
    - e) osłona statków państw kapitalistycznych w portach handlowych oraz współdziałanie w realizacji zadań organów kontroli ruchu granicznego w tych portach – do czasu przejęcia tych zadań przez resort spraw wewnętrznych.
  - 2) do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych należeć będzie:
    - a) ochrona w okresie pokoju naczelnych władz partyjnych i państwowych;
    - b) bezpośrednia obrona i osobista ochrona członków K[omitetu] O[brony] K[raju] w okresie stanu zagrożenia i w czasie wojny;
    - c) zabezpieczenie dotychczasowych stanowisk kierowania K[omitetu] O[brony] K[raju] i jego działów oraz polowych stanowisk kierowania działu wewnętrznego K[omitetu] O[brony] K[raju];
    - d) zapewnienie łączności Komitetu Obrony Kraju i jego działów oraz wojewódzkich komitetów obrony w systemie dotychczasowych stanowisk kierowania;
    - e) ochrona przejść granicznych i kontrola ruchu granicznego.
2. Ministerstwo Obrony Narodowej zapewni odpłatnie zabezpieczenie materiałowo-techniczne i niezbędne usługi dla jednostek wojskowych pozostających w resorcie spraw wewnętrznych.
3. Szczegółowe zasady i zakres realizacji zadań określonych w ust. 1 i 2 ustalą zainteresowani ministrowie w drodze odrębnego porozumienia.

Paragraf 9

Minister obrony narodowej zapewni przygotowanie i szkolenie zmieniających podporządkowanie wojsk wewnętrznych, stosownie do zadań, o których mowa w pa-

Struktury

ragrafie 8 ust. 1 pkt 1, w ramach wyodrębnionych i specjalistycznych formacji wojskowych, wykorzystując dotychczasowe doświadczenia i tradycje tych wojsk.

Paragraf 10

1. Jednostki wojskowe pozostające w resorcie spraw wewnętrznych stanowią część składową wojsk wewnętrznych i stosuje się do nich przepisy i rozkazy dotyczące Sił Zbrojnych P[olskiej] R[zeczypospolitej] L[udowej].
2. Minister spraw wewnętrznych zachowuje dotychczasowe uprawnienia w odniesieniu do żołnierzy pełniących służbę w resorcie spraw wewnętrznych.

Paragraf 11

Ministrowie obrony narodowej i spraw wewnętrznych – stosownie do swojego zakresu działania – w porozumieniu z przewodniczącym Komisji Planowania przy Radzie Ministrów i zainteresowanymi ministrami przygotowują projekty aktów prawnych wprowadzających odpowiednie zmiany w obowiązującym stanie prawnym, dotyczące zagadnień objętych niniejszym zarządzeniem.

Paragraf 12

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Prezes Rady Ministrów
(–) Józef Cyrankiewicz

Źródło: AAN, URM, 137/17, Zarządzenia prezesa Rady Ministrów z 1965 r., k. 11–15, oryginał, mps.

Nr 5

1971 wrzesień 18, Warszawa – Zarządzenie szefa Sztabu Generalnego nr 054/org. w sprawie przeformowania Wojsk Ochrony Pogranicza i sformowania Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Warszawa, dnia ^a18 IX^a 19^a71^a r.

Minister obrony narodowej
Sztab Generalny

Tajne
Egz[emplarz] nr ...

**Zarządzenie szefa Sztabu Generalnego
nr ^a054^a/org. z dn[ia] ^a18 IX^a 19^a71^a r.**

Część I – organizacyjna

1. Główny Inspektor Obrony Terytorialnej w terminie do dnia ^a1 X^a 197... r.:

a) przeformuje Szefostwo Wojsk Ochrony Pogranicza, nr identyfikacyjny 44-0-01, istniejące według etatu nr 01/026 – na Dowództwo Wojsk Ochrony Pogranicza, nr identyfikacyjny 44-0-01, według etatu nr ^a01/097^a, o etatowym stanie osobowym 224 żołnierzy i 63 pracowników cywilnych. Miejsce postoju – bez zmian;

b) sformuje:

– Oddział Zaopatrywania i Obsługi Dowództwa Wojsk Ochrony Pogranicza, nr identyfikacyjny 02-0-70, według etatu nr ^a02/063^a, o etatowym stanie osobowym 107 żołnierzy i 39 pracowników cywilnych. Miejsce postoju – m. Warszawa;

– Redakcję gazety Wojsk Ochrony Pogranicza, nr identyfikacyjny 66-8-31, według etatu nr ^a66/076^a, o etatowym stanie osobowym 8 żołnierzy i 8 pracowników cywilnych. Miejsce postoju – m. Warszawa;

– Klub Oficerski Wojsk Ochrony Pogranicza, nr identyfikacyjny 66-4-01, według etatu nr ^a66/077^a, o etatowym stanie osobowym 4 żołnierzy i 3 pracowników cywilnych. Miejsce postoju – m. Warszawa.

2. Szef Wojskowej Służby Wewnętrznej w terminie do dnia ^a1 X^a 1971 r. sformuje:

– Oddział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-0-98, według etatu nr ^a62/070^a, o etatowym stanie osobowym 19 żołnierzy i 2 pracowników cywilnych. Jednostka Wojskowa nr 2776. Miejsce postoju – m. Warszawa;

---

^{a-a} Wpisano odręcznie.

Struktury

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-2-92, według etatu nr ^a62/071^a, o etatowym stanie osobowym 9 żołnierzy i 1 pracownik cywilny. Jednostka Wojskowa nr 3039. Miejsce postoju – m. Gliwice;

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-2-93, według etatu nr ^a62/071^a, o etatowym stanie osobowym 9 żołnierzy i 1 pracownik cywilny. Jednostka Wojskowa nr 3050. Miejsce postoju – m. Lubań Śląski;

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-2-94, według etatu nr ^a62/072^a, o etatowym stanie osobowym 6 żołnierzy i 1 pracownik cywilny. Jednostka Wojskowa nr 3081. Miejsce postoju – m. Szczecin;

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-2-90, według etatu nr ^a62/074^a, o etatowym stanie osobowym 7 żołnierzy i 1 pracownik cywilny. Jednostka Wojskowa nr 2799. Miejsce postoju – Nowy Sącz;

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], nr identyfikacyjny 62-2-91, według etatu nr ^a62/073^a, o etatowym stanie osobowym: 8 żołnierzy i 1 pracownik cywilny. Jednostka Wojskowa nr 2805. Miejsce postoju – m. Gdańsk.

3. Do dnia 31 II 1971 r. Dowództwo WOP oraz podległe mu jednostki zaopatrywane są na dotychczasowych zasadach.
4. Nieaktualne pieczęcie i stemple zdać do Zarządu Organizacyjnego Sztabu Generalnego w terminie do dnia ^a15 I^a 197^a2^a r.
5. Z dniem ^a31 XII^a 1971 r. unieważniam etat nr 01/026 – Szefostwa Wojsk Ochrony Pogranicza.
6. O wykonaniu niniejszego zarządzenia zameldować w terminie do dnia ^a15 I^a 197^a2^a r.

Część II mobilizacyjna

W „Tabeli mobilizowania jednostek wojskowych” dokonać zmian zgodnie z wykazem zmian załączonym do niniejszego zarządzenia.

Plany osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej jednostek ujętych w wykazie zmian do „Tabeli mobilizowania jednostek wojskowych” opracować (uaktualnić) w terminie do dnia ^a31 XII^a 1971 r.

Szef Sztabu Generalnego

(–) gen. dyw. Bolesław **Chocha**,
wiceminister obrony narodowej

Zapomniane organy bezpieczeństwa państwa...

Załącznik 1 do zarządzenia szefa Sztabu Gen[eralnego] nr 054/org.
z dnia 18 IX 1971 r.

Tajne

Egz[emplarz] nr ^a2^a

Wykaz zmian

do „Tabeli mobilizowania jednostek wojskowych”

Instytucje Centralne M[inisterstwa] O[brony] N[arodowej] Zgrupowanie jednostek Zabezpieczenia M[inisterstwa] O[brony] N[arodowej]

1. **Zmienić** dotychczasową nazwę jednostki oraz numer etatu czasu pokojowego przy:
  - Szefostwie Wojsk Ochrony Pogranicza – **Warszawa** na Dowództwo Wojsk Ochrony Pogranicza oraz z „01/26” na „01/097”.
2. **Wpisać** w odpowiednich rubrykach:
  - Oddział Zaopatrzenia i Obsługi Dowództwa Wojsk Ochrony Pogranicza; 02/063; Pozostawić według etatu czasu pokojowego; **Warszawa**
  - Redakcja gazety Wojsk Ochrony Pogranicza; 66/076; Pozostawić według etatu czasu pokojowego; **Warszawa**
  - Klub Oficerski Wojsk Ochrony Pogranicza; 66/077; Pozostawić według etatu czasu pokojowego; **Warszawa**.

Wojska Wewnętrzne Warszawski Okręg Wojskowy

1. **Wpisać** w odpowiednich rubrykach:
  - Oddział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych MSW; 62/070; Pozostawić według etatu czasu pokojowego; **Warszawa**.
2. Przy: – Wydziale W[ojkowej] S[łużby] W[ewnętrznej] 3. Brygady W[ojksk] O[chrony] P[ogranicza] – **Nowy Sącz**
skreślić: Sformować od nowa na bazie zawiązków wojennych z Oddziału W[ojksk] S[łużby] W[ewnętrznej] **Kraków**
i wpisać: 62/074; Przeformować według etatu czasu wojennego z Wydziału W[ojksk] S[łużby] W[ewnętrznej] Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych].

Pomorski Okręg Wojskowy

1. Przy: – Wydziale W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] 12. Pomorskiej Brygady W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza]

skreślić: Sformować od nowa na bazie zawiązków wojennych z Oddziału W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] **Szczecin**

i wpisać: 62/072; Przeformować według etatu czasu wojennego z Wydziału W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych].

2. **Wpisać** w odpowiednich rubrykach:

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych]; 62/073/ Włączyć w skład dowództwa 16. Kaszubskiej Brygady W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza]; **Gdańsk**; szef Wydziału W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych].

Śląski Okręg Wojskowy

Wpisać w odpowiednich rubrykach:

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych]; 62/071; Włączyć w skład dowództwa 4. Górnośląskiej Brygady W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza]; **Gliwice**; szef Wydziału W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych];

– Wydział Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych]; 62/071; Włączyć w skład dowództwa 8. Łużyckiej Brygady W[ojsk] O[chrony] P[ogranicza]; **Lubań Śląski**; szef Wydziału W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych].

Szef Zarządu Mobilizacji i Uzupelnień Sztabu Generalnego

(–) gen. bryg. Stanisław **Mrocza**

Z[astęp]ca szefa Sztabu Generalnego

ds. **org[anizacyjno]-mob[ilizacyjnych]**

(–) gen. bryg. dr Antoni **Jasiński**

Za zgodność:

szef Wydziału II Oddziału I Zarządu

Mobilizacji i Uzupelnień Sztabu Gen[eralnego],

płk dypl. Mikołaj **Bieniecki**

Źródło: CAW, 1788/90/3, k. 190–194, oryginał, mps.

Nr 6

1990 sierpień 13, Warszawa – Decyzja ministra spraw wewnętrznych nr 25 dotycząca likwidacji Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

**Zarząd W[ojkowej] S[łużby] W[ewnętrznej]
Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych]**

Nr ^a103/D^a
Wpłynęło dn[ia] ^a16 VIII^a 19^a90^a r.
Załączników – ark[uszy] ^a2^a

Decyzja nr ^a25^a
ministra spraw wewnętrznych
z dnia ^a13 sierpnia^a 1990 r.
w sprawie likwidacji Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

W związku ze zmianami w strukturze podległych i nadzorowanych przez ministra spraw wewnętrznych jednostek organizacyjnych, postanawia się, co następuje:

Paragraf 1

Likwidacji ulega Zarząd Wojskowej Służby Wewnętrznej Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Paragraf 2

Zobowiązuje się dowódcę Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do utworzenia Samodzielnego Oddziału Żandarmerii Wojskowej przy Dowództwie Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych], zwanego dalej „Samodzielnym Oddziałem Żandarmerii Wojskowej”.

Paragraf 3

Działające dotychczas przy Dowództwie Wojsk Ochrony Pogranicza oraz Przy brygadach Wojsk Ochrony Pogranicza jednostki organizacyjne Wojskowej Służby Wewnętrznej włącza się do struktury Samodzielnego Oddziału Żandarmerii Wojskowej, do czasu powołania Straży Granicznej w miejsce Wojsk Ochrony Pogranicza.

---

^{a-a} Wpisano odręcznie.

Struktury

Paragraf 4

Etat Samodzielnego Oddziału Żandarmerii Wojskowej określony zostanie odrębnym zarządzeniem organizacyjnym.

Paragraf 5

Decyzja wchodzi w życie z dniem podpisania.

(–) dr Krzysztof Kozłowski

Źródło: AIPN Wr; 050/206, k. 68–69, oryginał, mps.